

Podmínky použití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: Její pastorkyňa

Autor: Preissová, Gabriela

Vydavatel: F. Šimáček

Vydáváno v letech: 1891

Stránky: 1 - 64

7356
REPERTOIR ČESKÝCH DIVADEL XXIV.

GABRIELA PREISSOVÁ:

JEJÍ PASTORKYŇA.

DRAMA Z VENKOVSKÉHO ŽIVOTA MORAVSKÉHO O 3 JEDNÁNÍCH.

V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA F. ŠIMÁČEK NAKLADATELÉ.

1891.

A-309273

MZK-UK Brno

2619975536

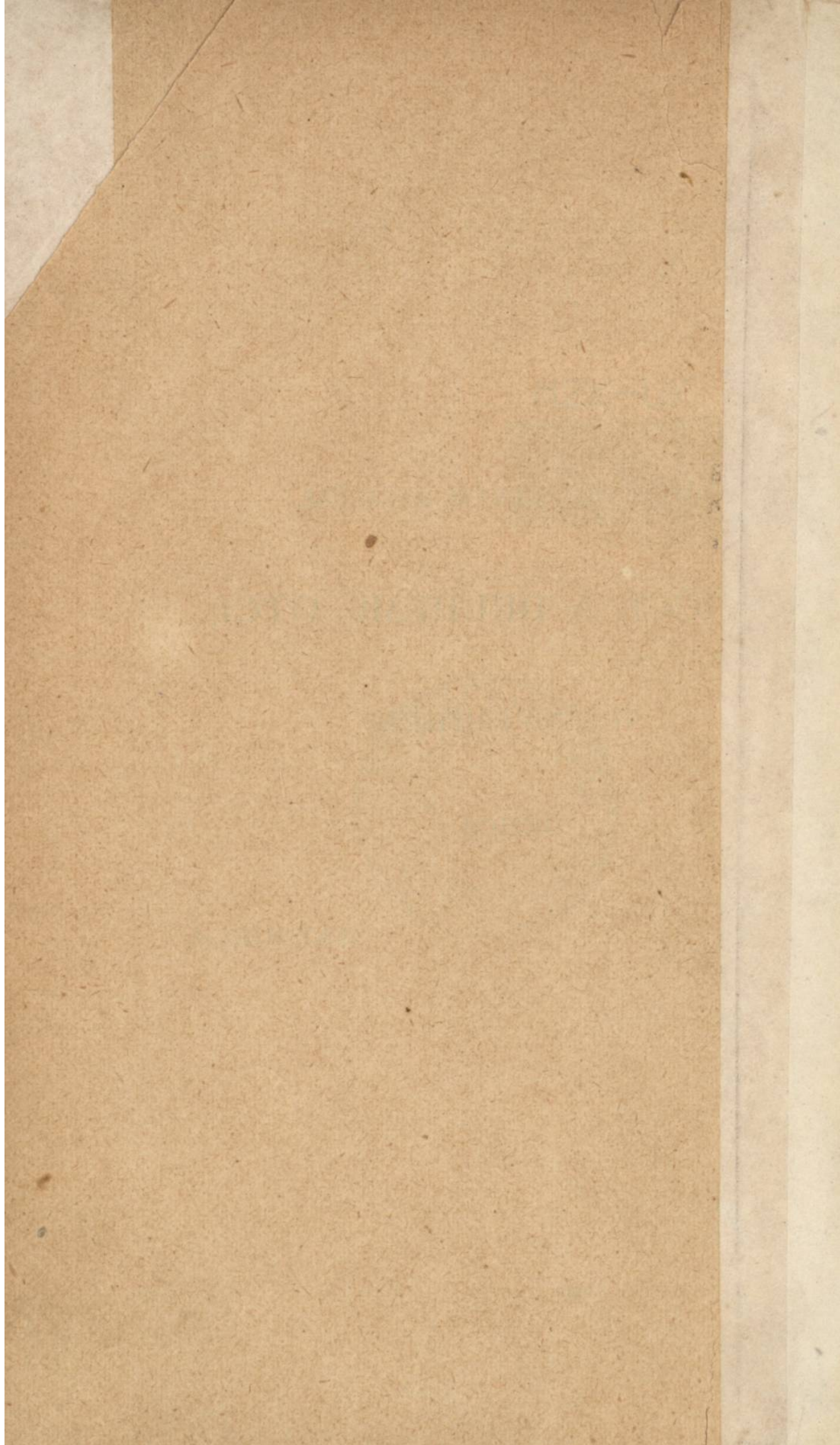

SVÝM MILOVANÝM RODIČŮM,
MATIČCE A DRUHÉMU OTCI,

VDĚČNĚ PŘIPISUJE

JEJICH

GABRIELA.

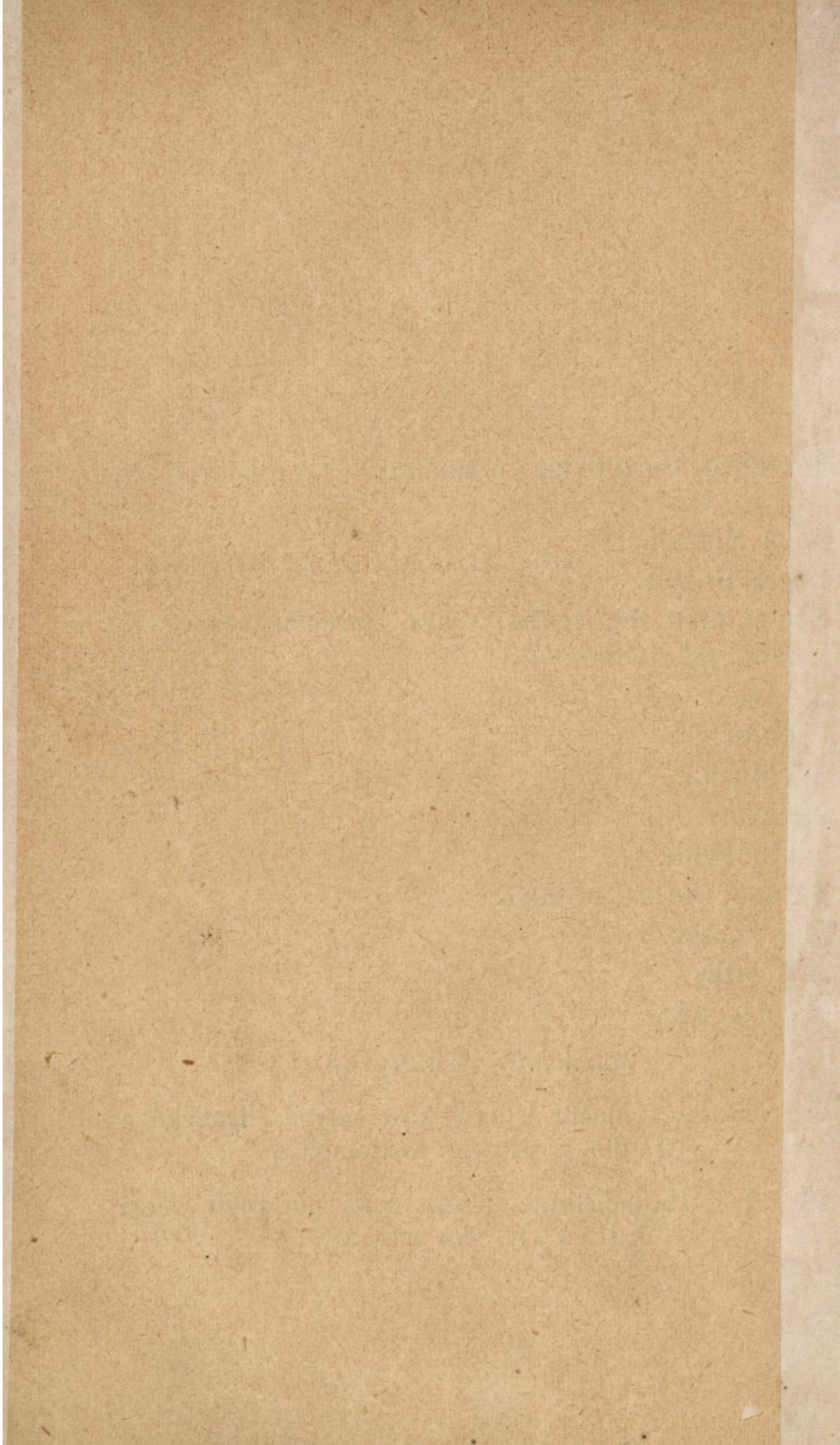
OSOBY:

- **Stařenka Buryjovka**, výminkářka a hospodyně ve mlýně.
- + **Laca Klemeň**, {
- + **Števa Buryja**, { nevlastní bratři, vnuci Buryjovky.
- **Kostelnička Buryjovka**, vdova, stařenčina snacha.
- **Jenůfa**, její pastorkyně.
- + **Stárek**.
- + **Rychtář**.
- **Rychtářka**.
- **Karolka**, jejich dcera.
- **Pastuchyňa**.
- **Barena**, služka ze mlýna.
- + **Jano**, pasák.
- **Dvě tetky**.
- **Tři děvčata**.

Muzikanti, vesnický lid.

Děj prvního jednání v Buryjově mlýně, druhého a třetího v jizbě u Kostelničky.

Mezi I. a II. jednáním uplyne doba půl roku, mezi II. a III. dva měsíce.

Jednání I.

(Podvečer. Osamělý pohorský mlýn. V pravo před domovním stavením síňka z dřevěných sloupů. — Stráňka, křoviny, několik pokácených dřev, v zadu struha.)

(Stařenka sedí v síňce vybírajíc brambory z vrchovatého koše, vykrajuje očka a hází do nůše. — V levo na pokáceném stromě sedí tmavovlasý Laca, ořezává křivákem bičiště. — Jenůfa, květináč rozmaryje v ruce, stojí na vyvýšeném místě u struhy a z pod dlaně pohlíží do dálky.)

Výstup 1.

Stařenka, Laca, Jenůfa, (později) pasák Jano.

Jenůfa (k sobě). Už se večer chýlí a Števo se ještě nevrací! Hrůza se na mne věšala celou noc a co jsem se sotva rána dočkala — znova... To je zlé znamení... (Zoufale.) Panno Maryjá — jestlis mne oslyšela — — jestli mi frajera na vojnu sebrali — naši svatbu překazili — — život si musím vzít — hanba mne dožene k zatracení duše!

Stařenka. Jenůfka, pořád tě jen od práce šídla honějí! Moje staré ruce to mají všecko pokrájet?

Žádný nedbáte. Ty býváš jindy tak pilná a rozumná a dnes jsi jaksi celá zjinačená. Laca si poví, že mu to nepatří, že on je mládkem; stárek, že musí cosi spravovat, pacholek s dívkou si opravují dobytek. A tak každý jen výmluvu — a ještě ty mi odbíháš? Zítřka se půjde pod louky sázet a oček je sotva půl nošky! Ke všemu na to staré oči špatně vidí.

Laca (jizlivě). Vy, stařenko, už tak na všelicos špatně vidíte! A mne také zvete k pomahaji, nerobíte vždycky jen ze mne zbytečného člověka, kterému se dáte za to mládkovství a obhlížení hospodářství najest? Však já vím, že nejsem váš — váš vlastní vnuk. Připamatovaly jste mi to pokaždé, když jsem se chlapčisko siré za vámi přikradl, když jste mazlívaly Števu na klíně a hladily jeho vlasy, že „žluté jak slunéčko!“ Mě jste si nevšimly — a já byl třeba už výrostek o čtyry leta starší, také sirota. Kdybyste mi vyhodily těch dvanáct set rýnských, co mám upsáno otcovského podílu na Števošem mlýně, mohl bych si jít kam by mne oči nesly — vidíte?

Jenůfa (klečíc od struhy se obrátí). Ty, Laco, vždy tak neuctlivo k stařence mluvíš, potom tě mají mít rády!

Stařenka. Baže. Beztak jsem u něho jen výminkářka — nepovažuje mne za žádnou hospodyní, natož rodinu!

Laca (k stařence). A Jenůfu voláte dnes k práci, když čeká Štefka od assenty? Nebýt dnes pátku, že co chvíli dojde tetka Kostelnička pro máslo, už by mu běžela naproti.

Jenůfa (pro sebe). Kterak to poznal? On vidí člověku až do srdce těma pronásledujícímá očima. Ani mu odpovídat nebudu — zlochovi — (K stařence.) Stařenko, nehněvejte se, já to všecko vynahradím. Vzpomněla jsem si na rozmaryju, že mi usychá — šla jsem ji omočit k vodě. (S povzdechem.) A kdyby mi uschla — vidíte, stařenko, říká se, že uschne potom všechno štěstí v světě.

Pasák Jano (přiběhne k Jenůfě). Jenůfka, ej — už znám čítat, už jsem to potrefil! Narysajte mi zas jiný listok.

Jenůfa. Dočkaj, Jano, až půjdu do města, přinesu ti čítanku a v té si budeš říkat. Aji psát tě naučím, aby z tebe byl lepší člověk. Včil si jdi po práci, aby nás stařenka nehubovaly.

Jano (ubíhá). Ej — čítat umím, čítat — Jenůfka mě naučily!

Stařenka. Co to, děvčico, máš za radost! Barenu jsi také naučila vyšívat a čítat. Ty máš mužský rozum po té tvojí pěstounce a učitelem jsi měla být.

Jenůfa (s povzdechem). Ba, ten můj rozum, stařenko, už dávno mi tu někde do voděnky spadl.

Výstup 2.

Stárek. Předešlí.

Stárek (v městských, moukou pobílených šatech kráčí kolem a zastaví se u Lacy). Co to robíš, mládku? Může být pěkné bičíště!

Laca. Mám tupý křivák, abych se s tím dvě hodiny páral. Nabrus mi ho.

Stárek. Nabrousím. (Vytáhne z kapsy brousek a ostří nůž. Zatím Laca koncem bičičště strhne Jenůfě šátek s hlavy.)

Jenůfa (neohlédnuvši se). To ty, Laco — tys od jak živa takový divoň...

Laca. Kdyby ti to Števa učinil, to by nevadilo, vidě?

Jenůfa. On by to tak neučinil.

Laca. Protože se mu postavíš vždy hodně na blízko.

Jenůfa. Ty znáš špičkovat! Za to tě nemůže žádný vystát! Co je ti po nás — o sebe se starej! (Odchází síňkou do jizby, po chvilce vyjde, posadí se ke koši a pilně vykrajuje.)

Laca (k stárkovi, dívaje se za odcházející). To bude pěkná švagrina — že? Všeho dobrého mi nachystá!

Stárek. Což, pěkná je, až se z toho člověku hlava mate. Nese se jako holba máku a těma sivýma očima by duši z těla vytáhla. Oněhdy mi říkal mlynářův z Vrchního, že k nám dojde na šlaháčku. A jářku, však tu máme jen ty dvě mladé ženské, Jenůfu a kravskou dívku. A on povídá. Však Jenůfa za sto jiných stojí!... Ale nač to tobě vykládám — však tys těch jejich očí také zkusil — vidě?

Laca. Iha — já? (Pošměšně.) Mohl jsi včil se přesvědčit, kterak ji lúbím. Naříkala si tu nad rozmaryjou. Netuší, že jsem jí k ní do hlíny zahrábl dvě žížaly, aby jí zrovna tak povadla,

jako ta její svatba se Štefkem, ku které se již chystají.

Stárek. Vidíš, Laco, — to je mi divné, co to z tebe robí takového zlocha. Však ty — nezapíraj — nemáš věru takové srdce. A pozdává se mi, že vždy tak před Jenůfou měníváš barvu.

Laca. Hlúpoty; — běž si po svém.

Stárek. Což ty dobře víš, že já jsem vždycky na tvé straně. Vidíš, já mám do dnes oba rodiče, nejsem sirota, ale odstrčený jsem byl podobně tobě; proto zase, že prý jsem byl nejmladší, že na mne ničeho nezbylo. Nebýt tebe tady, že to všecko držíš, jak by to zde dopadalo s hospodářstvím a řemeslem? Števo se jmenuje mlynář, ale ničemu se nenaučil, dokud byl mlýn pronajatý, jen zbůhdarma lajdal a utrácel. Volají ho hospodářem, ale on zná jen hospodařit v hospodách. V neděli o muzice platil zase za všechny šohaje-rekruty útratu.

Laca. To stařenka ani Jenůfa nevidí.

Stárek. On je už z takové lehkovážné krve. Jeho otec, do kterého se pobláznila o 15 let starší vdova, tvoje matka, že i mlýn dala na něho upsat, začal už také rozhazovat, štěstí, že ještě tak brzy za ní umřel. A jeho bratr, Kostelniččin muž, to byl lunt, že mu nebylo roven — kloboúk s hlavy propil.

Laca. Jenůfa o něm nikdy špatně nepromluví.

Stárek. Otec je otec. Jenůfčina matka, jeho první žena, ještě ostudy s ním nezažila — byla s ním jenom rok a tu se ještě držel — ale druhá

žena, Kostelnička, s ním zkusila očistec. No — nepatří se to, mrtvých pomlouvat, ale toho se ještě dočkám, že tenhle mlýn, až ho Števo k židům odnese, převezmeš jednou ty.

Laca. Jenůfa z nich není.

Stárek. Není. Ta je asi po matce. A potom ji vychovávala Kostelnička.

Laca. Ona Jenůfa Štefka při pořádku udrží. Není nadarmo tak hospodářská a rozumná.

Stárek. Čerta naplat! Kostelnička muže také neudržela a tvoje mamička také ne.

Laca. Mojí mamičky chyba byla, že byla do otčima tak silně zalíbená.

Stárek. A Jenůfa Štefka silně nelíbí?! Láska jako láska.

Laca. Ale stárku — on ji ještě nemá. Jestli ho dnes při poslední assentě odvedli, bude po svatbě.

Stárek. Neodvedli! Potkal jsem u strouhy poseláka; je jich odvedeno všeho všudy jen devět a Števa ne.

Laca (vyskočí). Neodvedli? To je potom spravedlnost; On šohaj jako skála — já byl v jeho letech slabší, a musel jsem se tam tři roky soužit.

Stárek. Ba, už tak mu štěstí od jakživa přeje; má on lepší planetu, než ty. Kdyby měl rodiče, bránili by mu, aby si vzal chudobnou sestřenicu. Ale ta vaše stařenka, co s ní — už jsou slabá na rozum. Ona jen počítá, že Jenůfa je také její vnučka a odchovaná od Kostelničky, která je taková vynikavá ženská, že jí samotné pan farář kapličku obstarávat svěřili, lidem od bo-

lesti a smrti pomáhá, to že tu moudrost Jenůfa všecku zdědí.

Laca. A věru, Štefko na ní nic jiného nevidí, než tu strojnou hlavu. To už je jeho třetí frajerka, ty prvnější dvě nechal tak! Ej, stárku, moji hlavu na to, kdyby tak dnes dostala Jenůfa nešťovice, až by jí porapaly tváře, že v tu chvíli Števa ji nechá a zas si najde čtvrtou.

Stárek. Na, křivák; zdá se mi, že se nedá dobře brousit. Hle, Kostelnička a rychtářka s ní. (Pozdraví a odejde.)

Výstup 3.

Kostelnička. Rychtářka. Předešlí.

Laca (mlčky sňal klobouk a zabývá se dál bičičtím).

Jenůfa (se odtrhla od práce a políbí pěstounce ruku).
Vítajte, mamičko! (K rychtářce.) A vy také? Pán Bůh rač dát dobrý večer! (Zase odbíhá k práci.)

Rychtářka. Dejž to Pánbůh, děvčico! Nenadáli jste se mojí besedy. Byla jsem se dívat na vršíčku, jak nám tam kdosi přižal ozimku a ida zpátky sešly jsme se s Kostelničkou. Tož bych se s ní ráda vrátila, bude nám po cestě veseleji. — (K Lacovi.) A co ty, Laco, pořád sám jak mudrý? Vzkazují ti naše děvčata, abys k nám někdy došel na besedu.

Laca. Pěkně děkuju, rychtářko. Ale kdybych k vám došel na besedu, lidé by nadělali klebet, že jste mne pozvaly za dcerama.

Stařenka (povstane). Och, to je kmotřenka rychtářka.
No, pojdte se zatím posadit.

Rychtářka. Když Kostelnička spěchá. Ona je vždycky jako vítr — nikde nemá stání.

Kostelnička (mluví vznešeněji než obyčejně vesničanky).
Nerada postávám, bývají z postání klebety. Potom je mi hájit živobyť. Včera ke mně zašel na kousek oběda vandrovniček a ptá se tak vše-
tečno: Mnoho-li nese vašemu muži kostelnictví? Jářku, nemám muža — to mi říkají Kostelnička, že mám pod dozorem kapličku a vodívám družky na funusy i proceství. Ale nemám z toho leda tu česť. To je pravda, že se těchto rukou z vděčnosti a považování lidé víc nalíbají (učiní rukama posunek), než kdybych byla nějaká velko-
možná paní. Ten se divil, od čeho jsem živa.

Rychtářka. Však vám za vaše múdré rady nanosí lidé dost; nemusela byste k tomu ani krosnařit.

Kostelnička. Vám se snadno poví. (K Jenůfě.) Koupila jsem ti dnes, děvčico, od Němkyně kousek kana-
fasu — nese se jako hedbáv. Zrovna takový jsem viděla, jak za tím prodajem chodím, v městě u velkých pánů. Peněz ti nepřidám, ale za tvoju výbavku by se nemusela žádná bohačka stydět. Netřeba se ti zastesknout za vlastní mamou v hrobě.

Jenůfa. Zaplať vám to Pánbůh, mamičko.

Stařenka. Však ona tě, dcero moja, ctí jako vlastní.
Jenom se s tebou vždycky pýší.

Rychtářka (štíplavě). Potom se myslí jen tak: Kostel-
ničina či krosnařčina pastorkyňa — a ony se

moje dcery musí za ní ve všem schovat. Tou zdejší mlynářkou že prý už Jenůfa bude. Znáte vy si to zaonačit, nejste nadarmo múdrá.

Kostelnička. No, já jakživa na sprosté řečnování neodpovídám, ale každý ať se stará o svoje dcery, moja pastorkyňa obstojí všude. Vy nám nemusíte chudobu předstírat. Já pocházím ze spořádaného domu, dostala jsem peníze a šest těžkých formanek za mnou do mužova statku dovezli — a jestli mne můj nebožtík ožebračil — k nikomu jsem si ještě nechodila stýskat. Sama jsem si svoji bídu přetrpěla, pro živobytí krosnaření se chytila — bar mi to z počátku těžké přicházelo, obcházet po prodaji jako židovka nějaká... Ale mojí Jenůfě netřeba chudobu snášet; — ona sem po právu do mlýna patří spíše než některá cizá!

Rychtářka. No — však jsem jen pravdu pověděla. Honem jste ji sem před vánocemi vypravila — co jen poručník — můj rychtář — z dobrého srdce vymohl Števovi plnoletost, aby mohl ujmout mlýn — a tu Laca už se také z vojny vrátil... Žeť se to děvčeti nepatřilo, stavět se na oči dvěma svobodným chasníkům!

Kostelnička. Nepatřilo — v rodině?! Jenůfa je Števova vlastní sestřenice a stařenčina vnučka; rodina se znala od malička. Števo o tři roky starší, chodil s Jenůfkou do jedné školy a Laca — ten si ji na zádech přes struhu nosíval a vlastně ten se s ní už co děcko zasliboval. Vždycky jen: Já si vystavím pěkný dům a jenom ty, Jenůfko, tam se mnou smíš bývat! Býval u nás

na samotě víc než doma, třeba že jsem tu moji u vody odloučenou chalupu lacino koupila od divoňá ranhojiča, a školáci si proto mysleli, že tam strašivá . . . Srdce by s ní býval chlapec od jakživa rozdělil a ještě než šel na vojnu . . .

Laca (vzrušeně vyskočí a zamávne rukou). Kostelničko !

Kostelnička. Však se za to, Laco, stydět nemusíš — zastihla jsem ho, jak jí v noci před okno stavěl pěknou máji, co pro ni pět hodin do lesů musel jít. No — pánbůh jinak usoudil. Já Jenůfce Števa za štěstí nepočítám, ale (pohrdlivě se směje) vy mne, rychtářko, nebudete učit, co se patří. Jenůfa se zaslúbila jenom po své hlavě — z lásky. A její bohatství: Vychovala jsem ji spořádanou a čistou jak ten liliový kvítek — kníže pán by se za takovou manželku nemusel hanbit.

Jenůfa (si uleknutě přikrývá obličej).

Stařenka. To já také po tobě, dcera moja, říkám . . .
A cos se dnes tak opozdila ?

Kostelnička. Shledávala jsem ve Voboře družky na funus kovářové děvčici. Měla záškrt, byla jsem tam do poslední chvíle.

Stařenka. Jaj Bože, tys tak statečného ducha. Dobře tě to ten tvůj nebožtík výminkář naučil. Cos už všelikých nemocí a smrtí přehlídla.

Kostelnička. Och, já se nebojím žádného mrtvého a bar noc bych na krchově mohla ztrávit. Dnes ta kovářova děvčica tak těžko umírala — dusila se. Matka se na to nemohla dívat. No ještě dobře, že kovářka má těch děvčic jako schůdkův.

Stařenka. Ale nic naplat; lítost přece matce zůstane.

Kostelnička. Souděná-li člověku chudoba a ponížení — není-li tisíckrát lépe nebyt mu na světě?

Rychtářka. Ale vlastní krev je vlastní krev. Vám Pánbůh, milá Kostelničko, dětí nedal — ale já dvě pochovala.

Kostelnička. Nedal . . . Ale když jsem vídala naši vyhublou kočku, jíž pokaždé něco na hůře snědlo kořata, plížit se po domě a žalostně si stýskat, vždycky jsem si myslívala: To je také máma! Kdyby jí ta kořata byla zůstala, odchovala by to, naučila je svému řemeslu a pustila na vlastní starost.

Laca. Co pak tím chcete povědět? Že ženské jsou kočky?

Kostelnička. Ne . . . ale že člověk je nad zvířetem jen duší, dobrou vůlí a rozumem. (Ukáže na Jenůfu — podviženým hlasem.) Tu já jsem si vychovala! Nebyla to moje krev, kus mne samé — ale já s ní noci probděla, pro ni si upírala každé lepší sousto, za ni se modlila, ji trestala, žehnala, ku cti dochovala. A mně řekli pan farář, když jsem jednou raději svůj mariánský křestný tolar na živobyetí prodala, jež jsem po tu dobu přes celou svou bídu udržela — než abych se hnula do práce od choré pastorkyně, tu mně řekli pan farář: Buryjovko, před takovouhle matkou já smeknu. (Tišším hlasem.) Je posud na živu; můžete se ho jít na to zeptat.

Rychtářka. Vážnosti vám nikdo neupírá; však jsem to zle nemyslila.

Kostelnička. Ale zdržuji se tady — zdržuji. Čekají mne u hajných jako nebeského posla. Hajná má zlou vůli na noze, nesu jí mazání. Mnoho-li jste mi nachystali másla k roznešení?

Stařenka. Pět liber másla a tři libry tvarohu, ať si to Barena vynese ze sklepa. A v troubě máš nachystaný kousek tvarohové štrudle, to Jenůfa dnes nachystala pro Štefka.

Kostelnička. Zaplať Pánbůh. Nejsem hladova a jídlo mne jakživo neudrží od pospěchu s pomocí. Jenom co si seberu to máslo. (Vyjde do stavení.)

Výstup 4.

Stařenka. Jenůfa, rychtářka.

Stařenka. Co ty, Jenůfo, ani dnes za mamičkou nevejdeš? Jsi snad rozhněvaná ještě od minulého pátku, jak ti vymluvila, proč jsi zapomněla dojít s ostatními děvčaty strojit Panně Maryji v kapli na oltář zahrádečku?

Jenůfa. Och ne — však jsem zasloužila. Ale pro Boha vás prosím, stařenko, neposýlejte mne za ní!

Stařenka. Děvčico — divnás mi jaksí. No, každé frajerce prý se musí devětkrát rozum poplést, než dojde k oltáři.

(V pozadí slyšet úryvek skočné, hrané od muzikantů. Vyjde stárek, později Števa, vyprovázen muzikanty a rychtářem.)

Výstup 5.

*Stárek, rychtář, Laca, stařenka, Jenůfa, (později)
Kostelnička.*

Stárek. Oj, Števa se nechá doprovázet a při kuráži je, že ho neodvedli! Poznať to na něm z daleka!

Jenůfa (vyskočí). Neodvedli! Bože můj, ty's mne přece vyslyšel! Stařenko moja (líbá stařenku), Števa neodvedli!

(Z levé strany objeví se Števa se čtyřmi muzikanty, houslisty, Jenůfa mu běží v ústrety.)

Jenůfa. Števuško můj!

Števa (rusovlasý se kšticou do čela, napilý, drží se nejistě na nohou, klobouk plný kvítí zdvihá vysoko nad hlavu, pravicí si dává takt k popěvku). A já tím vojákem musím být, konec milování! Juchej!

Kostelnička (se objeví na prahu stavení).

Rychtář (u veselé nálady, ale nikoliv opilý, mává též kloboukem a směje se).

Rychtářka (k němu). Co ty, rychtáři, s nimi! Je tebe tu také třeba?

Rychtář. Však vyprovázím přece našeho rekruta. Bez tak k vůli mně ho nesebrali. Já za ním stál, a páni už mne znají. (Usmívá se.) Nechali jsme se z naší dědiny vidět, půl vědra starého vína dali jsme na propijnú! Já jsem rychtář z Oboran, já jsem oboranský úřad; tož ať to lidé vidí, že dáme na propijnú!

Rychtářka. Ty potřebuješ, chmula starý, peníze utrácet. Dočkej, uvidíš doma! On se bude vodit s takovým rozhazovačným chlapčiskem — se Števou, no dočkej!

Rychtář. Už jenom dej pokoj hubě — když jsi hlupá! (Usmívá se.) To přece on Števa všechno platil — já neutratil — co jen čtverku za tabák a ještě jsem se sám s nima dobře napil. Och, ty hlupá, ty budeš, baba jedna — rychtáře — úřada učit?

Rychtářka. Tož už jenom ale pojď dom! Nemíchej se mezi chasu, to se pro tě nepatří. A já už také pospíchám. Na Kostelničku čekat nebudem, ona si už vždycky myslí, že je něco lepšího než já. (Vezme muže za ruku.) Mívajte se tu dobře. Dobrou noc — vespolek!

Rychtář (odcházeje). Ale hubě dej pokoj!

Výstup 6.

Předešlí (bez rychtáře a rychtářky).

Jenůfa (s výčitkou). Števo, duša moja, tys zase už napilý!

Števa. Já napilý? To ty mně, Jenůfka? Víš, že já se volám Štefan Buryja, že já mám půllánový mlýn? Mně počká na dvě míle každý, co jen budu chtít! Jak to řekl — že to řekl — (chrastí se k muzikantům) Rótbégr na šenku? Páni to také všecko vědí, že možem platit, proto mne

pustili a děvčata se všude na mě smějů. Tuhle voničku (ukazuje kytičku) jsem dostal, jak jsme jeli Oborany od tej jednej. (Obrátí se k muzikantům.) Co nehrajete? Zahrajte tu Jenůfčinu: „Cože ty frajerko...“ ona ji má ráda, dušička. Já vám mohu zaplatit! Tu máte, hladoví zajáci! (Rozhazuje oběma rukama z kazajky peníze, jež muzikanti sbírají. K Jenůfě.) Pojď sem, Jenůfka, pojď! (Vezme ji kolem pasu.) Takto půjdem na zdavky s muzikou, celou cestu musí hrát!

Kostelnička (zarazí kývnutím ruky chystající se muzikanty). A tak bychom šli celým životem — a ty Jenůfa bys mohla ty rozhazované peníze sbírat. Celý můj nebožtík s velkým statkem! Věrná jste si rodina! Aji on byl tak žlutobřívý a pěkně vzrostlý — k srdci mi přirostl, že jsem po něm toužila už než se poprvé oženil a za vdovca znovu... Matka mi zrazovaly, že už se tehdy začal chytat světa — ale já neposlechla! Ale potom jsem si jim nešla postesknout, když se mi týden co týden a později co chvíla opíjal, dluhy robil, peníze rozhazoval. (Števa zaražen — Jenůfa pláče.) Počala jsem mu předhazovat a tu mne bijával, že jsem mnoho nocí prožila po polích schovaná. Já to už dávno tu cítím, (okáže na srdce) že třeba voboranský mlynář, ještě není hoden se podle mojí pastorkyně postavit.

Jenůfa (prosebně ji přeruší). Mamičko, nehněvejte se!

Kostelnička. Pořád jsem ještě mlčela, to tvému srdci k vůli, Jenůfo, ale včil budu jednat za tvoji mladou hlavu a aby lidé věděli, že se k takovému štěstí nedereš. Zítřa ráno mi odsud půjdeš

dom. Sebrala bych tě hned, ale chci, abys se se Štefkem rozloučila, až bude při rozumu a ve vší dobrotě, jak se na zaslíbenicu sluší. Poviš mu, že já to nedovolím, abyste se prv sebrali, až po zkoušce jednoho roku, když se Števo po celý rok neopije. Jste oba mladí — čekejte s trpělivostí. Neposlechneš-li, Jenůfo, dáš-li jeho slovům přednost před mýma, Bůh tě tvrdě ztrestá — uvidíš. Mívajte se tady dobře!

Števa (zaražen si položí hlavu na sloup).

Laca (vděčně). Kostelničko, upadl vám šátek — a já bych vám ruku také políbil.

Kostelnička (odejde).

Výstup 7.

Stařenka, Laca, Jenůfa, Števa.

Stařenka. Kostelničko, dcera moja — ale je to přísná ženská! Vždyť on ten náš šohájek není tak zlý — ani ten její nebožtík — můj syn — nebyl už tak nejhorší. Co jí to napadlo? No, on se aji panáček někdy přenáhli. Jdi se vyspat, Števuško, jdi. Zapomněl jsi se, jseš mladý, kamarádi tě svádí. — Muzikanti, vy jděte dom, co vy také chlapce svádáte — (Muzikanti odejdou) a ty, Jenůfka — neplač — všechno se to zase napraví, každý párek si svoje trápení musí přestát.

Laca (k sobě). Jen pohladte šohájka, pohladte!

Jenůfa (tiše k Števovi). Števo, já vím, žes to urobil jen z té radosti dnes — ale jinda — Števuško můj, polepši se, nehněvej mamičku, víš, jak jsem bědná! Srdce se mi úzkostů porád v těle třese, že by mamička aj lidé mohli poznat moji vinu. Bojím se, že na mne padne kdesi trest — celé noci nespím. Pamatuj se, duša moja, když nám včil Pánbůh tím odvodem pomohl, abychom se mohli honem sebrat. Mně je tak hrozně úzko — beztoho bude pak ještě výčitek od mamičky dost. Víš, kterak si na mně zakládá — včils ju měl slyšet. Nevím, co by pak udělala, kdybys ty si mne v čas nesebral — a nevím, co bych udělala taky já!

Števa. Neškleb se, vidíš, tetka Kostelnička mne pro tebe dopaluje — a to všecko za moji lásku k tobě. Mohly byste se dívat, jak o mne všechny děvčata stojí!

Jenůfa (podrážděna). Ale včil už na ně hledět nemáš — jenom já mám veliké právo k tobě — smřf bych si musela urobiť! (Chopí jej rukama za ramena a zalomcuje jím.) Ty mi takovým nesmíš být — Bože můj — slabým, směšným!

Števa (chlácholivě k Jenůfě). Však tě snad nenechám tak. (Přede všemi.) Už pro ty tvoje jablůčkovy líce jsi ty, Jenůfo — veru vždycky ze všech nejpěknější.

Stařenka. Nechte hovorů — až zítra, až bude mít čistou hlavu. Běž si, chlapče, lehnout — běž!

(Števa odchází, stařenka a stárek též. Jenůfa se znovu béře ke koši a počne se sklopenou hlavou vykrajovat.)

Výstup 8.

Laca, Jenůfa; (později) Barena, stárek a stařenka.

Laca (povstane; bičičtě pohodil, křivák podrží v ruce).
Jak rázem před Kostelničkou všechno to Štef-
kovo vypínání schlíplo uši!

Jenůfa. Přes to zůstane on vždycky stokráte lepší
než ty!

Laca (chvějně, horečně). Zůstane... zůstane... (shýbne
se pro pohozenou kytičku). Jenůfa — tuhle mu
upadla ta vonička, co dostal od některé z těch,
co prý se na něho všude smějú. Okaž — já ti
ji zastrčím za kordulku...

(Děvečka Barena vyjde na práh.)

Jenůfa (povstane, hrdě). Dej ji sem! Takovou kytkou,
kterou dostal můj frajer na počest, mohu se
pýšit!

Laca (k sobě). Budeš se jím pýšit — a on na tobě
nevidí nic jiného, než ty jablůčkovy líca (podívá
se na nůž). Tenhle křivák by ti je mohl pokazit.
(Blíží se k Jenůfě, v pravici drží voničku a křivák —
zimničně rozčilen.) Ale zadarmo tu voničku ti ne-
dám. (Chce ji obejmout.)

Jenůfa. Opovaž se, Laco — uhodím tě!

Laca (v jejím bránění, jak se k ní shýbá, přejede jí
křivákem tvář při slovech): Co máš proti mně?

Jenůfa (vykřikne). Ježíš Maryja! tys mi probodl nožem
líco! (Přitiskne si na tvář fěrtošek.)

Laca (klesá u ní na jedno koleno obestíraje ji náručí).
Co jsem to urobil! Jenůfka — Jenůfka — já
fa lúbil... od malička lúbil! Vodu — dejte
sem vodu!

(Barena lomí rukama, Jenůfa utíká do jizby.)

Stárek }
Stařenka } (přiběhnou). Co to? Co se děje?

Laca (vyskočí a drží si hlavu oběma rukama).

Barena. Neštěstí se stalo, Laca s Jenůfkou laškovali
o hubičku, on si podržel křivák v ruce a tak,
věru nechtěja, jí poškrábl nějak líce. Zaplať
ještě Pánbůh, že netrefil do oka!

(Stárek běží za Jenůfou do jizby.)

Stařenka. Samou žalost mi jen vyvádíte, chlupci! Co
je to za rozum laškovat s nožem v ruce! A kde
je ta děvčica?

Stárek (vyjde). Stařenko, pojďte k Jenůfě, ona může
z toho zamdlít. A pošlete pro Kostelničku, ať
dojde hojit.

Stařenka. Kriste Pane, je to zlé?

Stárek. No, ještě z toho neumře — ale táhne se jí
rána od ucha až po bradu, děvčica je poznamenána
do smrti.

(Stařenka pospíchá do jizby; zdrcený Laca se vzchopí a
utíká.)

Stárek (volá za ním). Laco, neutíkej, tys jí to urobil
naschvál — ale já na tě svědčit nepůjdu!

(Opona spadne.)

Jednání II.

(Slovenská jizba. Stěny pokryty obrázky a soškami; u dveří kroupka. Kamna, ustlaná postel, truhla, bidélko na šaty, polička s nádobím, několik židlic. U okna je zavěšen obraz Bohorodičky.)

Výstup 1.

Jenůfa, Kostelnička.

(Jenůfa v domácím obleku s pobledlou tváří, na níž se zračí jizva, sedí na židli u stolku a se skloněnou hlavou šije.)

Kostelnička (blíží se k postranním dveřím komory, jež otevře). Nechám ještě dvěře otevřeny, aby ti tam našlo dost tepla. A co se chodíš k té okeničce modlit jako bludná duše? To ti není zdrávo, ty se máš pořádně vyspat.

Jenůfa. Nemohu si pomoci, nemám pokoje v hlavě.

Kostelnička (s povzdechem). To ti věřím — aj já ztratila pokoj! Už od té chvíle, co jsem tě dovedla dom hojit si tu ránu na líci, napadalo mně z tvého nařikání neštěstí. Když potom Števa nikdy k nám za tebou nevyšlapal cesty

a já tě napadla, jak sis pro tu zradu chtěla zoufat — když jsi se mi přiznala se svým pokleskem — myslela jsem, že i mne to musí do hrobu doprovodit. Ale zatím tys mi přirostla už dávno k srdci, že jsem ti musela život zachránit. Schovávala jsem tě s úzkostou a trápením v tvojí hanbě říkajíc lidem, žes na službě ve Vídni — až do té chvíle, co Štefkův chlapčok uviděl svět a hodný jeho otec snad ani ve snu se o to nestará! (Béře z kamen hrneček.) Svařila jsem ti trochu makoviny, abys nabyla pevnějšího spánku. Tu máš! Vypij to jen načisto.

Jenůfa (trochu upije a spěšně vrací Kostelničce hrneček, spěchajíc ke dveřím komory, nahlíží do nich). Tuším, že sebou Števuška zahýbl! A ne... spí tiše...

Kostelnička. Pořád se jen s tím děckem mažeš, místo abys Pánaboha prosila, aby ti od něho raději odlehčil.

Jenůfa (vrací se zase ke stolku k práci). Však on je tak milý a tichúčký; co je těch osm dní na světě, nezaplakal.

Kostelnička. Ale bude bečat — bude domrzat — prozradí se to, že tě s tou hanbou schovávám a lidi jsem klamala, žes na službě ve Vídni.

Jenůfa. Proč jste mě nepustila někam daleko odejít? Nemusela byste nás mít na očích a sužovat se.

Kostelnička. Abys si byla opuštěná zoufalá — ne? Anebo něco nerozvážného vyvedla, třeba odebrala se za Števou — a lidé se dozvěděli.

Jenůfa. Řekla jste jednou sama ve mlýně, že někdy je člověku lepší mrtvému.

Kostelnička. Co si myslíš, kdybys aj někde v cizině ze světa se uklidila, že by sem hanba nedošla? Lidé, noviny a úřadové všecko vypátrají a kraj světa donesou.

Jenůfa. Mamičko, však já už sama tisíckrát nahlédla svoji vinu a povědět se to nedá, co jsem za ni vytrpěla, ale když už se stalo, třeba raději nějaké nápravy, než abyste se za moji vinu vy tak trápily.

Kostelnička. Nápravy! Kdo to může napravit, že jsem v tobě vychovaja tě všechnu čest a pýchu skládala a dočkala se této hrůzy! Krve, rozumu mi to upíjí! Já si na tobě tak zakládala! (Povzdychne si.) Och, Bože můj!

Jenůfa. Však jen kdyby Števa chlapčoka viděl, bylo by nám zpomoženo!

Kostelnička. Však se toho dočkáš, aj toho mého ponížení, že ho musím ještě poprosit, aby si tě vzal — a potom teprve si tě nevezme. Och — co by jen toho dítěte nebylo!

Jenůfa. Ten ubohý červíček za nic nemůže.

Kostelnička. Baže, je to červ, pravý červ, co mi srdce užírání! Celý ten tvůj hodný frajer tomu hledí z očí.

Jenůfa. Kdyby Števa to milé děcko spatřil, musei by se ustrnout.

Kostelnička. Abys se v něm jen nemýlila! Celý čas nedošel se na tě zeptat, co v té Vídni děláš — jenom Laca porád sem cestu šlapal, abych mu o tobě vyprávěla. Bylo to od Štefka svědomí, když věděl, v čem jsi?

Jenůfa. Snad se vás, mamičko, obával.

Kostelnička. Kdo se z nás mohl spíše pokořit — on, chasník nevážený, anebo já, které se už dost lidí ruce nalíbalo?

Jenůfa (odloží šití, povstane). Je mi tak mdlo, mamičko. Půjdu už do komory si lehnout.

Kostelnička (podává jí znovu hrneček). Ale prve si to všechno vypij, aby se ti alespoň ve spánku odlehčilo. Ustláno již máš a kahánek jsem ti také rozžžala.

Jenůfa (vypije a odchází s dítětem v loktech). Dobrou noc, mamičko!

Výstup 2.

Kostelnička (sama).

Kostelnička (zavírajíc za Jenůfou dvéře). Ba, ta tvoje okenička, děvčico, už je přes dvacet neděl zabedněna, ten tvůj hodný frajer nenašel k ní cesty. Jen dočkej — nevíš, že jsem ho dnes pozvala — rozhodne se to. A to děcko, to děcko, celý bleďoch Števa, zrovna se mi tak protiví. (Zoufale.) Och, co jsem se namodlila, napostila, aby to světa nepoznalo — a všecko marno. Dýchá to už týden a k smrti se nepodobá. Nezbývá mi než Štefkovi dát Jenůfu k utrápení — a ještě snad se mu musím pokořit. (U dveří šramocení.) Už jde! (Zavírá komoru na klíč a jde otevřít dvéře u jizby.) To jste vy, pastuchyňo?

Výstup 3.

Kostelnička. Pastuchyňa.

Pastuchyňa (vchází). Dej Pánbůh šťastný, dobrý večer. A co se, Kostelničko, zavíráte na klíč? Však jste ty dvěře mívala vždycky jen na petličku, třeba že jste tu na samotě. Vás by si věru žádný netroufal okrást, že vaše moudrá hlava všecko hned uhádne.

Kostelnička. Okradou aji na faře, tož co by si také ke mně netroufali? Tahle truhla by jim za to stála. Podívejte se! (Otvírá naplněnou truhlu.) Plná výbavky pro Jenůfu — samý vzácný orkař. Má tady jen dvanáctery rukávce a některé až po desině.

Pastuchyňa. Jaj Bože, to potom že je pastorkyňa. Kdy si vzpomenu, jak kolikrát ženské vás poklebetily — ale už dávno, ještě za vašeho nebožtíka, když jste ještě nebyla tak rozhlášena. — Smály se, že prý chodíte po poutích, abyste si vyprosila děti, a povídaly si: Však on třeba Pánbůh ví, proč jí je nedává . . . A na Jenůfce vždycky by byly rády našly chyby — ale nemohly. Jenom co pomlúvaly, že jste ji dala na pomahaj stařence do mlýna mezi mužskou chasou. Takovou pěstounku ale aby pohledal — mezi tisíci!

Kostelnička. A pro co jste došla, pastuchyňo?

Pastuchyňa. Jdu vás uctivě poprosit, abyste mě změřila, jestli nemám sýchoty. Pohleďte (ukazuje

ruce, tratím se jak lístek v jeseni — choděja bych klesala. Neprotivím se boží vůli, ale nerada bych ještě umřela. Mám ty dva chlapce na řemesle, aby z nich bylo něco lepšího — ale to víte, učedník mučedník. — Chodí si ke mně oba stěžovat — táta, ten jim neuvěří. Tož alespoň do té chvíle, co budou tovaryši. Poníženo vás prosím . . .

Kostelnička. Sedněte si, pastuchyňo. Což — sužuje vás kašel?

Pastuchyňa. Ne. Ale zima mne drobí; večer co večer na mne dojde a v noci zas horko. Jídlo se mi protiví, jen samé kyselé mléko bych jedla. Drábovce z panského že prý jste také pomohla od súchot.

Kostelnička. Ona měla suchou nemoc teprv za prvním kotníčkem. Když jsou za druhým, také ještě pomoc — ale jak jsou tuhle za kloubem, je konec. Tož ve jménu Otce i Syna, aj Ducha svatého. (Měří jí šňůrkou ukazováček.)

Pastuchyňa (vzdychne). Jenom poníženo vás prosím, ještě ze dva roky.

Kostelnička. Ne . . . k vám ani súchoty nedošly. Vy máte zimnici. Uvařte si několikrát k napití netřesku.

Pastuchyňa. Zaplať vám to Pánbůh, Kostelničko. (Líbá jí ruku.) Pošlu vám pěknou slíпку. A co vy jste nějaká přepadlá — smutná?

Kostelnička. Už na mne jdou léta; v tom věku jeden rok za deset. Potom se sužuju pro Jenůfu.

Pastuchyňa. A kde je v té službě?

Kostelnička. Ve Vídni! Píše mi, že je pořád chorlavá, má zrovna takovou nemoc jako vy — zimnici. Psala jsem o ni — ale ta bude vyhlížet přepadlá.

Pastuchyňa. Však vy jí pomůžete. A tož ve Vídni že je? Vykládaly sousedy, že je v Brně.

Kostelnička. Ne — ve Vídni. To je velké město, člověk se tam ztratí jako kapka v moři. Ale ona přišla do služby k velikým pánům a dobře si ji tam považovali.

Pastuchyňa. Aby ne! Takovou zdárnou, šikovnou děvčici. Ten Števa ze mlýna má hřích na svědomí, že ji nechal pro ten šrám na líci.

Kostelnička. On že ji nechal! Co jsou to za hlupé klebety. Dočkejte jen chvíli, možná, že dnes zase dojde mne prosit. Jenom to každému vykládejte a že já jsem je rozvedla — já! Však to dobře lidé vědí, že už si chtěl ohlášky obstarávat — ale já jsem mu tenkrát, jak se vrátil od odvodu — a to bylo — jen ať se lidé dobře pamatují — ještě před tím neštěstím — nakázala, že rok se musí zkoušet, aby se ani jedenkrát neopil... Neposlechl — dobře. Moje Jenůfa také bez nedbalce ob stojí. Poslala jsem ji do Vídně, aby zapomněla.

Pastuchyňa. Števa včil chodí za tou nejmladší rychtářovou; už prý jsou zaslíbeni.

Kostelnička. Tak... No nech... Však ten jeho nevlastní bratr Laca je spořádanější chasník. A on den co den se chodí na Jenůfu ptát. Vždycky ho to bolí, že jí tu chybu na lícu urobil. A jak

rád by si ji vzal! A slyšíte — to sem jistě jde Števa. Tak to jen, prosím vás, každému vykládejte, jak sem chodí prosit.

Pastuchyňa. Však já budu. Šťastnou dobrou noc.
(Odejde.)

Kostelnička (otevře dvěře u komory a podívá se na lůžko).
Spí — tvrdo spí. Dobře jsem jí dala napít se té makoviny, nebude alespoň vidět moje ponížení.
(Vstoupí Števa.)

Výstup 4.

Števa. Kostelnička.

Števa (stísněně). Tetko Kostelničko, poslala jste mi cedulku, abych k vám došel, když nedojdu, že se stane hrozné neštěstí. Co mi to máte povědět?

Kostelnička (ukáže na dvěře komory). Vejdi dál...
(Števo váhá.) No, co váháš?

Števa. Mně je tak úzko. . . . Stalo se něco — Jenůfě?

Kostelnička. Ona už okřála a dítě je také zdrávo.

Števa. Už je na světě?

Kostelnička. Už týden. (S hlubokou výčitkou.) Tys se jedinkráte nedošel na ni zeptat!

Števa. Já si na to mnohokrát vzpomněl a mrzelo mne to dost. Ale když vy jste, tetko, na mne tak osápla — pronásledovat jste mne chtěla — a zrovna k tomu se Jenůfě krása pokazila — nemohl jsem za to.

Kostelnička. Tož jenom vejdi.

Števa. Já se bojím. Ona tu čeká? Dojela už z Vídně?

Kostelnička. Jenůfa spí. (Otevře dvéře u komory.) Sem po pět měsíců nikdo nevešel... Jenůfa nebyla ve Vídni — tu se schovávala. Tam se podívej na svoje dítě, chlapčok, také Štefan; — sama jsem ho okřtila.

Števa. Chuďato...

Kostelnička. Ba, chuďato. Ale stokrát bědnější je Jenůfa. Já byla pořád tak jista, že to dítě umře, že bude tím jejím trápením slabé — neduživé — že bych to v tichosti sama do svěcené země mohla uklidit a nikdo by se jakživ o tom nedozvěděl. Ale ono je zdravé, silné, chce žít — a proto, jenom proto jsem tě zavolala.

Števa. Já budu na ně platit, tak jako se spořádal Jano Kapiců se svou frajerkou. Jen to pro Boha vás prosím, tetuško, mezi lidmi nerozhlašujte, že je to moje.

Kostelnička (chytí ho křečovitě za ruku a táhne ke dveřím). Podívej se taky na ni — na Jenůfu. Čím ti bědná duša ublížila, žes ji uvrhl do té hanby a včil jí nechceš pomoci? Když tys ani jedinkráte nevyšlapal k nám cesty, když přestala doufat, že jen za mou přísnoš se hněváš, chtěla se mi jednou otrávit; naškrabala si sirek do mléka. Ale já na to jako její strážný anděl došla a tehdy, v ten hrozný večer, se mi na kolenou přiznala ku své hanbě. Števo, v tu chvíli mi můj hořký osud podřal život — ale já se utíhnu ráda se světa — jen co by se té

nějak ulehčilo. Vždyť já to mám na zodpovídání, že jsem ji k vám do mlýna dala!

Števa. Ale tetuška — však je takových ženských tisíce na světě; bar se s tím, když má nějakou pomoc, ještě dobře provdat může...

Kostelnička. Ale za koho — jenom za tebe! Víš, ona chudera mnohonáctkrát chtěla tě volat nebo za tebou jít, ale já nedopustila prorokujíc stále, že to dítě umře, že tě nebude za co prosit. Už toho ponížení jsem se bála, dát ti Jenůfu přes vlastní svou záповěď — však nešťastná s tebou bude dost — z tebe jakživ dobrý, spořádaný muž nebude.

Števa. Zas už mne chcete pronásledovat! Však u rychtářů se mne nebojí, dají mi přece tu nejpeknější dceru. A kmotřenka rychtářka povídaly, že ze mne, až se vybouřím, bude teprve spořádaný muž.

Kostelnička. Není jiné pomoci — není; musím tě uprosit — ač lidé si prstem na mne budou okazovat: To je ta nadnášlivá Kostelnička, jak ještě byla ráda, že si Števa svou nepoctivou frajerku sebral!... Ta si tu svou pastorkyni vychovala a uhlídala, měla se s čím chlubit — dobře jí Pánbůh vlastních dětí nesvěřil! Svěří děvčici do mlýna pod dohlídku dětinské stařenky — Števovi do rukou.

Števa. Ale tetuška, však to není tak veliké neštěstí, jenom když se to lidé nedozvědí. Horší by bylo, kdyby to bylo Jenůfu život stálo, jako jsem se zprvu — lekl. Včil by bylo nejlépe, kdybyste se někam do jiné krajiny odstěhovaly.

Kostelnička. Samy — bez tebe, Števo? Vždyť přece vidíš, že ten chlapček žije — je celý po tobě. Pojď se přece naň podívat, Števo! (Padne na kolena.) Na kolenou se toho včil musím dožadovat, já, před níž pan farář pověděli, ze smeknou... Števo, seber si je oba svatým zákonem. (Števa si zakryje rukama tváře) — neopust' mojí pastorkyňu — mojí dceru radostnou — ať si již s tebou snáší všechno neštěstí — jenom ať v té hanbě nezůstane — ona a moje jméno... Ty pláčeš? (Vstane berouc ho za ruku.) Pojď k nim Števo, vezmi svého chlapčoka na ruce, potěš Jenůfu!

Števa (vyvine se jí z ruky). Tetuško, kameň by se ustrnul a já nejsem zlý člověk. Povězte, abych jí dal polovic svého majetku — já bych se na mlýn vypůjčil, co byste jen chtěly — povězte, abych si sebral život — já to spíš urobím — ale vzít si jí nemohu, to by bylo neštěstí nás obou.

Kostelnička. Proč také tvoje?

Števa. Protože — já za to nemohu — protože se jí bojím. Ona bývala prv taková milá, veselá, a najednou — už ve mlýně — mně před očima — počala se měnit — byla cosi na vás podobná — prudká — žalostná. Takové smutné oči mívala, co já nemohu snést — a když jsem ji tehdy po tom odvodě ráno uhlídal, jak měla to líco rozřaté — a s těma smutnýma očima — zprotivila se mi chudera — všecka láska k ní mně odešla. Nemohu za to, nemohu, jak Bůh nade mnou... A vás, tetko — nehněvejte se za mou

upřímnost — také se bojím; vy mi připadáte tak divná, strašná — jako nějaká bosorka, která by za mnou chodila a mne pronásledovala. Potom jsem už znova zaslíben s tou rychtářovou Karolkou — už je všemu konec.

Kostelnička (vykřikne hrůzyplně). Števo!

Jenůfa (v komoře ze spaní). Mamičko, kámen na mě padá!

(Števa sebou trhne a polekaně utíká ze dveří jizby ven.)

Kostelnička. Obudila se? To se jen ze spaní nazvedla na lůžku a Števa to viděl . . . Znovu spí. (Zavírá zase dvéře u komory na klíč.) Utekl, duša bídná! K dítěti se ani nepřiblížil — a vlastní to jeho krev! (V nejvyšším rozčilení.) Och, byla bych v stavu toho červíka uničit a hodit mu ho k nohous. „Na, ty to máš na svědomí!“ (Klidněji rozvažuje.) Ale co včil? Kdo ji zachrání? Och, já to předvídala!

(U jizby se otvírají dvéře. Vstupuje Laca.)

Výstup 5.

Laca. Kostelnička.

Laca. To jsem já, tetko. Obcházel jsem zde kolem, víte, jak rád k vám docházím se s vámi potěšit. Ale viděl jsem vcházet sem nějakou susedu a potom, co odcházela, šohaje. A byl to Števo — poznal jsem ho, jak včil odsud utíkal. Co zde hledal? Vrátila se snad už Jenůfa?

Kostelnička. Vrátila.

Laca. A bude přece jeho?

Kostelnička. Ne... Ona s ním ani nehovořila.

Laca. A mně ji dáte, tetuško — mně, jak jste mne vždycky těšivaly, že se to ještě může stát! Říkala jste, že on nedbalého života nenechá — a zase byl, tetuško, včera napilý a v hospodě hrál karty až do půlnoci. A říkala jste, proto že mu jí nedáte, že on je její vlastní bratranec, až z Říma by museli mít dovolení, a to že nebývá šťastné manželství. Se mnou bude šťastná, já si jí budu považovat — třeba že ten šrám na tváři měla — bude ze mne spokojený člověk.

Kostelnička. Dala bych ti ji, Laco, a kdybych ji u tebe měla zaopatřenu, ráda bych potom umírala. Ale až ti všechno povím, ty o ni potom nebudeš stát...

Laca. Och nepopustím od ní, nepopustím za nic na světě! A co by už nepěkná — starúcká byla jako věchýtek — nebo jinému se přece dostala — já bych k jiné srdce přiložiti nemohl. Proč jsem si jenom na ni tak od malička zvykl, nevím — ani jí bych to nedoved povědět.

Kostelnička. Laco, máš se to dozvědět — a potom zkoušej svou lásku. Tobě prvnimu to svěřuji, lidé se to nesmí dozvědět, raději smrt! Jenůfa, bědná děvčica, nebyla jakživa ve Vídni, já ji po ten celý čas tu v komoře schovávala. Ona před týdnem dostala chlapca, s ním — se Štefkem.

Laca. Tetko — to že by se stalo?!... Vy mne jen zkoušíte!

Kostelnička. Jak Bůh nad námi, čistou pravdu ti v té těžkosti povídám, protože vím, že to s ní dobře smýšlíš.

Laca (temně). Och, tetko — těžkost jste mi urobila tak — jako by mne do hlavy kamenem . . . A já bych si měl sebrat to její — Števovo děcko?!

Kostelnička (vzrušeně přejde jizbu a chopí hlavu do rukou). Laco — — věru — už to dítě nežije. — On — ten chlapček — zemřel . . .

Laca. On to Števa věděl?

Kostelnička. Věděl.

Laca. Proto on tu zase byl . . . Chce si nadejít zas Jenůfu a nechat rychtářovy Karoly.

Kostelnička. Snad . . . Já ho už neznám, jenom pomstu bych na něj svolala, na celý jeho život!

Laca. Kde je Jenůfa — dovedte mne k ní . . . Když bych jen to dítě nemusel mít na očích, ať zví, že co jsem si předsevzal . . . dokonám. Mne ani ta její vina od ní neodvrátí.

Kostelnička. Dočkaj — já sama jí to musím všechno dříve povědět — ona je tak smutná — ještě truchlivá. Včera teprve jí ten chlapček umřel a já ho sama pochovala.

Laca. Kam?

Kostelnička. Na hřbitov přede dnem. Zemi jsem vykropila svěcenou vodou a dítě v takové truhélce tam schovala. Alespoň se nad ním lidská hanba nepostaví. Také jsem ho sama okřtila — to se všechno smí v čas potřeby.

Laca. Dobře jste učinila, to jsem rád, že to nikdo neví.

Kostelnička. Števa ten to nikomu nebude povídat a já mu ani nepověděla, co se s dítětem stalo.

Laca. Ale věil už bych mohl mluvit s Jenůfou; nebojte se, já už s ní budu mluvit přívětivo.

Kostelnička. Ještě ne. Běž a dozvěď se dřív najisto, kdy to bude mít Števa veselí s tou rychtářovou.

Laca. Víte, že já s ním už přes rok mluvím jen co musím.

Kostelnička. Však nemyslím jeho se zeptat. Běž třeba do dědiny k rychtářovům. (Se stupňující se horečností.) Běž — běž a dozvěď se tam, kdy chystají svatbu. Já to musím vědět — běž!

Laca. Tož ano. Mívajte se zatím dobře — co chvíla tady budu zpátky. (Odejde.)

Výstup 6.

Kostelnička (sama).

Kostelnička. Co chvíla . . . a já si mám zatím přejít celou věčnost, snad celé spasení? . . . Což kdybych raděj dítě někam zavezla na chování? . . . Ne . . . Jenůfa by nedopustila a lhát ona také nedokáže. Jen ono je překážkou, hanbou pro celý život . . . Ji bych tím vykoupila . . . a Pánbůh — ten nejlépe ví, jak to všecko stojí a co má takový červík na světě. (Sebere se závěsky vlnák a zabalí se do něho). Já Pánubohu chlapce zanesu . . . Bude to kratší, lehčí těžkost nežli mají děti, které dlouho se trápí, než je psotník či záškrt

uničí. — K Pánubohu dojde dokud to ještě ničeho neví, Do jara, než ledy odejdou, památky nebude. Dorostlý život tím vykoupím. (V nejvyšším rozčilení pomíjejíc se smysly.) To by se lidé na Jenůfu — na mne sesypali — vidíte je — (krčíc se okazuje pronásledovaná prstem) vidíte ji Kostelníčku! (plíživě chvátá do komory a vrátí se s dítětem, jež zaobalí do šátku). Z hříchu vzešel a celý na Števa podobný — věru také jeho bídná duša! (vyběhne ze dveří zavrouc je na klíč).

(Jenůfa vejde do světnice.)

Výstup 7.

Jenůfa (sama).

Jenůfa. Mamičko, to mám těžkou hlavu, jako samý kámen; — pomozte! Kde jste, mamičko? (Rozhlíží se zvolna.) To je její jizba . . . Já (mne si čelo). zůstávám v komoře — musím se tam schovávat, (strachuplně) ať mne nikdo nespatri. Porád mamička vyčítají — trním to bodá do duše. Už je večer — sním odbednit okeničky. Všude tma, jenom měsíček bledým lidem září a plničko hvězd . . . Števa ještě nejde — zas už nedojde! Kdyby tak chlapčoka uviděl, jak modré oči otvírá . . . A kde je Števuška — neplače — tak jak by se ozval! Kam jste mi ho daly? (Běží do komory a zase přiběhne zpět.) Kde je můj synek, můj chlapčok radostný? (Převrací peřiny.) Pláče, slabúnko sténá, ale já ho přece slyším. — Neubližujte mu, lidé dobří, to já

všechno zavinila a Števa. Kam jste ho položili — spadne — spadne tam! Zima mu bude — zima ukrutná! Neopouštějte ho — já ho přijdu bránit — (Vzkřikne.) Dočkejte!... (Ubíhá ke dveřím, jež jsou zamknuty; tapajíc po nich, klidně.) Kde to jsem? To mamínčina jizba — dveře jsou zamknuty. (Potěšeně.) Že ho šly mamička okázat do mlýna! Aha — do mlýna — Števova synka! (Starostlivě.) Ale modlit se za něho musím — tu u mariánského obrázku. (Sundá si obrázek na stolek a poklekne.) Zdrávas královno — matko milosrdenství — životě sladkosti — tys naděje naše! Buď zdráva, k tobě voláme vyhnání synové Evy, k tobě vzdycháme, lkající a plačící v tomto slzavém údolí. Obrat k nám své milosrdné oči — a Ježíše, který jest požehnaný plod života tvého — nám po tomto putování okaž — ó milostivá. ó přívětivá o přesladká Panno Maria! A Števuška mi ochraňuj, neopouštěj ho, matko milosrdenství.

(Ke konci modlitby šramot u dveří. Nyní zabušení na okno.)

Výstup 8.

Jenůfa. Kostelnička.

Jenůfa (vyskočí). Kdo je to?

Kostelnička. Jenůfko — tys to? Ty jsi vzhůru?! Otevři okno — otevři. (Mluví ustrašeně; těžce oddychajíc a tetelíc se.)

Jenůfa (pootvívá okno). Co chcete, mamičko — neset Števuška?

Kostelnička (u okna, uleknutě). Tys mne viděla?!

Jenůfa. Neviděla, ale myslela jsem si to, když ho tu není.

Kostelnička. Tu máš klíč, otevři dvéře, já nemohu otevřít, ruce se mi třesou — zimou . . . Byla jsem nasekat kousek ledu ještě na zítra — na prádlo.

Jenůfa (přivřela okno ne na celo; jde ke dveřím a odemkne). Kde je Števuška — vy jste ho nechaly ve mlýně? (Radostně.) Snad k nám s ním dojde sám Števa na besedu — vidíte, mamičko — pro to milé děcko!?

Kostelnička. Děvčico, ty blouzníš . . . Potěš tě Pánbůh — ale tys byla dva dny v horečce, nevíš o tom neštěstí.

Jenůfa. Ale tak se mi zdá, jako bych tu odpoledne byla seděla a vy jste mi dala pít pro spaní. A co se tak třesete? Svlékněte si vlňák a stoupněte si ke kamnům.

Kostelnička. Zima je mi — zima. A ty ještě tu těžkou zprávu nevíš . . . To co myslíš z večera, stalo se před dvěma dny, tys byla v horečce. Dva dny jsi spala . . . A ten tvůj chlapčok umřel — a já ho dnes — zticha — pochovala.

Jenůfa (klesá u Kostelničky na kolena opírajíc si hlavu o její klín). Tož umřel — umřel můj chlapčok radostný! (Zajíkne se.) Mamičko, srdce mi bolí, ale vy jste vždycky říkávaly, že by mu to bylo k přání — že co mu Pánbůh nachystá, já bych bédná nemohla. Tož už mi umřel — už je an-

děličkem — ale já jsem tak sirá bez něho, tak těžko je mi — k pláči . . .

Kostelnička. Poděkuj Pánubohu, poděkuj! Tobě se odlehčilo. Jsi zase svobodná a můžeš být ještě šťastna.

Jenůfa. Daly jste mu obrázky do truhélky a za moji bezvládnou ruku křížek jste mu udělaly? . . . A což Števa, mamičko, slibovaly jste mi, že pro něho pošlete. Ten to musí také vědět — bude se mnou tesknit.

Kostelnička. Nevzpomínej ho — leda kletbu mu přej. Což jsem ho dobře neznala! Byl tady, když jsi ležela v tom spánku, dítě viděl — já před něho na kolena padla, ale on to všechno chtěl jen zaplatit.

Jenůfa. Och, Pánbůh mu odpusť — Pánbůh! . . .

Kostelnička. Tebe že se bojí, že máš to líco pošramocené a mne že se také bojí, že jsem bosorka. A s tou rychtářovou už je zaslíben. Nelámej si pro slotu opíjavého hlavu a važ si raději Lacy . . . On už to o tobě všechno ví . . . já mu všechno pověděla a on ti odpustil. — To máš pravou, spolehlivou lásku. Toť zrovna jde . . .

Výstup 9.

Laca. Předešlé.

Laca (ke Kostelničce). Tetuško, nebyli u rychtářů doma. (Spatří Jenůfu.) Jenůfka! (Blíží se k ní

podáváje jí ruku.) Potěš tě Pánbůh, Jenůfka — jak jsi přepadlá. Nepodáš mi ruky?

Jenůfa. Děkuji ti, Laco, za všechno dobré, co jsi se o mne nasmýšlel po celý ten čas, co jsem ti byla s očí. Já jsem tě mnohokrát z komůrky poslouchala, jak jste tu s mamičkou o mně hovořili. Vidíš — já jsem teď tak bědná.

Laca. Však zase okřeješ. To svoje děcko oželiš a Števa — ten by si tě jakživ vážit nedovedl. Ale bez něho můžeš být šťastnější.

Jenůfa. Víš, Laco, já jsem si ten život na světě zcela jinak myslila než je — včil už jako bych stála u konce.

Laca (smutně). A za mne bys nešla, Jenůfo?

Postelnička (zimničně). Půjde za tebe, Laco, půjde... Ona včil už ztracený rozum našla a musí být ještě šťastná na světě. Já vám požehnám. Och, ona neví, jak těžko jsem to postavila. (Klesne na židli.)

Jenůfa. Mamička tak dětinsky hovoří... Jak bys si to mne vzal, Laco, když lásky k tobě nemám, a jsem tak bědná — aji už nepohledná.

Laca (měkce). Jenůfka — já nelúbil jen tvoji postavu — ale tak jako by dávno Pánbůh mou duši k té tvójí přivázal... Tak se mi to zdávalo na vojně, když jsem večer, co druzí ještě hřmotili, zavřel oči. Bývalo mi do pláče, že mne tak daleko od tebe odtrhli a skládal jsem si v hlavě všechno, co ti, až dojdu domů, povím... Ale dojda — tys už jenom Štefka viděla. Tu

mne popadala závist — vztek — a těžko mi bývalo, duša moja — věř — — — tak jako ztracenému člověku

Jenůfa. Vidiš, Laco, tys tak divný člověk. Říkávali o tobě, žes prudký a zlý — ale ty máš — snad — dobré srdce.

Laca. Nemám, Jenůfo, nemám — ale mohl bych ho mít, kdybys ty byla se mnou.

Jenůfa. Když o mně stojíš ještě včil — věřím už v tvoji lásku — a ta mamička si toho tak velice přeje — ona už dost pro můj nerozum zkusila. Já bych za tebe šla a chtěla bych ti být hodnou, vděčnou ženou. Ale Laco — rozvaž si to dobře! Majetku a počestnosti nemám, krásy jsem pozbyla — a lásky — té pěkné — nad všecko na světě — té také už nemám. Chceš mne takovou?

Laca. Chci, Jenůfka — jen když budeš se mnou! (Schvátí ji do náručí a políbí ji na tvář.) Hle, ta jizva, kterou já ti připravil — i s ní jsi líbezná. duša moja!

Jenůfa (pohnutě). Pak budu s tebou i já už ráda snášet všechno zlé . . . Ale vid', Laco, že mne nějaký čas necháš — tak samotnou . . . Já bych byla věř — tak ráda trochu sama . . .

Laca. Však já to chápu, Jenůfka. Nechám tě jak dlouho budeš chtít.

Jenůfa. Však se už potom stane mamičce k útěše — že nám bude moci požehnat.

Kostelnička (namáhavě se vzchopí a bere se k nim). Vidíte — že jsem to tak přece dobře učinila!

A já vám už včil žehnám z toho těžkého srdce: ať vás Pánbůh vytrhne z každého trápení, ať vám požehná na zdraví, spokojenosti i majetku... ale jemu — té příčině všeho neštěstí — kletbuju, aby to jeho žena, která si ho s takovým srdcem vezme, spíše rozumu pozbyla, než překročí jeho práh! (Klesne na židli). Běda jemu se mnou! (Po krátké pomlčce — mezi tím průvan otevře okno.) Co to venku hučí — naříká? (Vy-
křikne.) Držte mne!

Laca (soucitně jí obmyká rameno). Co je vám, tetuško?

Jenůfa. Drobí vás zima? (K Lacovi.) Ona se už po tolik nocí se mnou nevyspala a ve dne se znaví — je tím přemožena, chudera.

Kostelnička. Stůjte při mě! Laco, zůstaň! (Rozhlíží se ustrašeně.) Zavřete to okno — tak jak by sem smrt načuhovala!

Jenůfa (jde zavírat okno). Zaobal ji, Laco, do šátku a já hodně zatopím. Zdá se, chudera, zle chorá. Hu — jaký je tam vítr a mráz — ale nebe samá jiskra... Och, lépe je ti tam, chlapčok můj, než na tom smutném světě...

Kostelnička (opírajíc se, povstává). Vidíš — vidíš — lépe je mu — dobře je mu!

Opona spadne.

Jednání III.

(Jizba Kostelničky z druhého jednání. Na stole bílé prostěradlo a květináč s rozmaryjí, několik proutků opentlené rozmaryje na talíři. Láhev vína, několik sklínek a talíř koláčů.)

Výstup 1.

Kostelnička, Jenůfa, Laca, stařenka, pastuchyňa.

(Jenůfa sedí na židli, svátečně ustrojená, modlitby a šátek v ruce. Pastuchyňa jí pozadu uvazuje šátek na hlavě. U Jenůfy stojí Laca. U stolu na židli sedí stařenka ze mlýna. Kostelnička přechází jevíc horečný nepokoj a vnitřní muka; jest velmi přepadlá a schvácená. Jenůfa vyhlíží svěžeji než v jednání II., ale vážně.)

Pastuchyňa. Není ti teskno, Jenůfko?

Jenůfa. Není.

Laca. Proč by jí bylo tesklivo, však já jí jakživ neublížím.

Pastuchyňa. To už ale tak bývá, že je děvčici líto svobody. Bože, co já byla hlupá — já se naplakala — a dostala jsem zatím dobrého, sporádaného člověka.

Kostelnička (uleknutě). Co to šramoce za dveřmi? Kdo to jde!

Pastuchyňa (otvírá dvěře novým příchozím). Vítajte! Nelekejte se, Kostelničko, to je rychtář s rychtářkou.

Výstup 2.

Rychtář, rychtářka. Předešlí.

Kostelnička. To vy jste došli? Vítajte!

Rychtář (podává jí ruku). Dej Pánbůh štěstí . . . Což nás jste se polekala?

Pastuchyňa. To je její nemoc, že se všeho tak leká.

Rychtář. Došli jsme oba za pozvanou. Karolka už také — jen co se dočká Števy — přijdou spolu.

Jenůfa (povstane). Vítajte!

Laca. Zdrávi došli!

Pastuchyňa (u stolu). Nevím, co se patří spíše. Přišpendlit rozmaryju anebo podat zavdanou. Já jsem tu dnes na pomahaj. Kostelnička je pořád ještě po nemoci nějaká slabého ducha (podává zavdanou a potom rozmaryju).

Rychtář. Vidět to po ní — hyne jaksi! Co vy jste bývala za ženskou statečnou, jen na vás všecko hrálo (připíjí si). No — ať už nenaříkáte a všecko je v pořádku!

Kostelnička. Vypravuju dnes Jenůfce svatbu s hodným člověkem, mně není do nářku. Ale cítím to — hynu. Myslíte, že už brzy bude tomu konec? (okáže na ňadra).

Rychtářka. Stonáte snad na prsa?

Kostelnička. Také. Ale ještě víc v hlavě mi to vězí. (chopí se za hlavu). Och — bývají to muka! Spánek nikda neodlehčí — musím být vzhůru — musím, abych to všechno zažila.

Jenůfa. Mamičko, však dá Pánbůh, že se ještě uzdravíte!

Kostelnička. Nechci se uzdravit — nechci... Dlouhý život by byl hrůzou — a jak tam... (Vzpamatuje se.) Dnes je tvá veselka, Jenůfo — já se z ní těším.

Jenůfa. K vůli vám jsme ji také urychlili, jak jen jste si přála.

Rychtářka (k muži). Když někdo špatně vypadá, to se mu nemá do očí povídat. (Ke Kostelničce.) Však nevyhlížíte tak zle... a kterak jste se nastrojila! Nový fěrtoch z pěkného hedbávu — věru nad nevěstu! Co si to jen Jenůfa vzala do hlavy, že jde ku zdavkám nastrojená jen tak jako múdrá vdova?

Kostelnička. Ona... moje Jenůfa? Zrovna tak jedno-ducho chodívají k oltáři největší pání. Viděla jsem purkmistrovou dceru z Belovce v kostele u zdavek, měla jen takové popelavé šaty na sobě a černý klobouček bez kvítků. Tož co by jen na obyčejno nastrojená nemohla jít Jenůfa?!

Rychtářka. Pání si dělají všecko po módách — ale my tady na dědině! No, já bych byla bez věnce a pantlí k oltáři nešla, kdyby mi to byl někdo tisícem rýnských nahradil!

Pastuchyňa. Proto ona přece zůstane pořádná a šikovná ženská.

Kostelnička. Pojdte se podívat na její výbavku! Rozložila jsem ji v komoře, aby vyvětrala. Sama jsem to všechno pořádala; takovou výbavku hned tak nevidět . . .

(Všichni odejdou do komory, zůstane jen Jenůfka s Lacou.)

Výstup 3.

Laca, Jenůfka.

Jenůfka. Vidiš, Laco, já to tušila, že to každému nepadne, jak jsem to na zdavky ustrojena.

Laca (vytahuje z kapsy kazajky kytičku). *Jenůfka,* já ti přece voničku donesl . . . Je až z Belovce od zahradníka, tu by sis také nevzala?

Jenůfka. Děkuji ti, Laco! (Připne si kytičku na kordulku.) Och — Laco — takovéto nevěsty tys si nezasloužil! —

Laca. Dětino, už mi o tom nemluv. Mne to jen ranou udeřilo v tu první chvíli, jak mi to tetička Kostelnička řekly — ale potom hned jsem ti to odpustil. Však já se na tobě také dost provinil, celý život ti to musím vynahražovat. Já vím, žeš Števa nade všecko lúbila, ale jenom když včil už naň nemyslíš. Ha, já se budu s tebou pýšit — s takovou, jakou jsi!

Jenůfka. Mně tak dnes srdce tluče — ale není mi do pláče. To tak mi líto tebe. Tys při mně stál

v neštěstí — ty, místo Števa. Ale vid', Laco, my brzy se odsud odstěhujeme! Daleko, do jiného kraje — však mamička také pořád touží odsud pryč — že se jí spíše v jiném kraji na zdraví odlehčí.

Laca. To víš, že všechny ty prvejší hloupé plány pro tebe zahodím. Ve mně nebylo dříve nic dobrého. Já nosil jen v srdci závist na Števa — a o všechno bych ho byl nejraději připravil. Ale tys mi nakázala, abych se s ním udobřil — a já už jsem to zlé všechno v sobě překonal — všechno, že tys se mnou. Števa jsem, jak se patří, pozval na naši svatbu; slíbil, že dojde jako bratr i s Karolkou. A hen — už jsou tu.

(Vstoupí Števa a Karolka.)

Výstup 4.

Števa, Karolka. Předešlí.

Karolka. Pánbůh rač dát dobrý den. Števa se tak dlouho zdržel se strojením, jako kdyby se mu nohy k zemi lepily. Už jsem myslela, že zmeškáme. Vinšuju vám, Jenůfo a Laco, aby vám dal Pánbůh štěstí, zdraví a boží požehnání. Já se budu dnes na tebe, Jenůfo, skormouceně dívat, že už to na mne také brzy dojde jít k oltáři. No, ale přece se zase těším, že se na ten den alespoň hodně vytancuju, každý musí nevěstu provést. A škoda, že vy jen tak jako staří múdří to odbydete bez muziky! To není žádná veselka!

Jenůfa. My jsme, milá Karolko, náš zaslíb nepostavili na radovánkách. Za všechno dobré, co nám přeješ, děkujem —

Karolka. Včil, Števo, vinšuj zas ty!

Števa (v rozpacích). Já to tak neznám odříkat, jak Karolka —

Jenůfa. No neškodí, Števo — tu s bratrem si poďte ruce. Však každý z vás má něco pěkného. Ty, Števo, pěknou tvářnost — a tu Laca — dobrou boží duši.

Karolka. Jenom ještě ty Števovi napověz, že je pěkný, on už bez toho proto neví, co vyvádět.

Jenůfa. Taký dětina by ještě byl? Zakládat si na pohledné tváři, která se co chvíle může pokazit, povražit, v zemi shnít? To by bylo tak směšné a nerozumné, jako když já před rokem jsem se shora ze mlýna dívala do dědiny na střechu naší kapličky a při tom si myslela, že tam k oltáři v štěstí mohou chodit jen dva pěkní a nastrojení.

Laca. Kdy vy budete mít veselí?

Števa. Projdou-li v ty dva svátky dvě ohlášky, zrovna za čtrnáct dní.

Karolka (žertovně). Iha, budu-li já jenom chtít. Třeba tě ještě odpravím! Bez toho mne lidé strašejí s tebou!

Števa. Ty bys to dopravila — život bych si musel vzít! Však já už včil kolik neděl k vůli tobě se držím spořádano.

Jenůfa. To vidíš, Števo, je to tvoja pravá láska. Bodajť tě nikdy nezabolela!

(Rychtář, Kostelnička a ostatní se vracejí.)

Výstup 5.

Rychtář, Kostelnička, ostatní.

Rychtářka. Pořádně jste ji vybavila, ta čest se vám jako jen nevlastní matce musí dát.

Kostelnička. Však já také mou Jenůfu nedala ledajakému rozhazovačnému chlapčisku!

Rychtářka (k sobě). To mi připomíná, že jsem tak jednou pověděla o Števovi. Chorlavá je, ale nadnášlivá porád ještě dost.

Rychtář. Ale bylo to v té komoře nějakého prohlížení! Kdybych si byl nezapálil cigárku, už by mne to hrabání bylo dopálilo.

Kostelnička. Števa je tu — Števa. Došel zas urobit nějaké neštěstí! (K Lacovi.) Uprosili jste mne, s rychtářovými ho pozvat, ale nemohu ho vidět.

Laca. Když Jenůfa se toho dožadovala, abych se s ním udobřil. On je přece po matce můj bratr. A beztoho se brzy rozejdeme, až se odsud odstěhujeme.

Kostelnička. Ano, jen daleko odsud, Laco — já se toho už dočkat nemohu.

Výstup 6.

Předešlí. *Barena se třemi děvčaty* (přináší kytici z rozmaryje a květu muškátu, ověšenou barevnými stužkami).

Barena. Pán Bůh rač dát dobrý den! Nepozvali jste nás, my vás dlouho zabavovat nebudem — ale bar žádného veselí nestrojíte, nemohly jsme se

zdržet, abysme Jenůfce nešly vinšovat a zazpívat. Však ona bývala naša první zpěvačka — naša učitelka a každý ji měl rád. Tož my vám Jenůfka aji Laco, vinšujeme tolik, co je kapek v hustém dešti a zazpíváme vám tu pěknou veselou písničku. Anešo, zpívaj!

Aneša. Mamko, mamko, maměnko moja!
Zjednejte mi nové šaty,
já sa budu vydávati,
maměnko moja!

Ostatní tři. Dcerko, dcerko, dceruško moja!
Nechaj toho vydáváňa,
však si ešče hrubě mladá,
dceruško moja!

Aneša. Mamko, mamko, maměnko moja!
Také jste vy mladá byly,
ráda jste se vydávaly,
maměnko moja!

Barena (podá Jenůfce kytici). A to si od nás vezmi, Jenůfka!

Jenůfa Děkuju vám, děvčata, z celého srdce! Tak milo mne to dojalo!

Rychtář. No, hezky jste to zazpívaly, ale nic naplat, už jde na devátou hodinu.

Laca. Pan farář nakázali přijít do kostela zrovna v devět.

Rychtář. Tož si jen popilte s požehnáním — už aby se šlo.

(Laca s Jenůfou pokleknou před stařenku.)

Laca. Uctlivo vás prosím o požehnaní jako stařenku za mou rodinu.

Stařenka. Já vám žehnám ve jménu Otce, Syna a
Ducha svatého. Ty, Laco, mne zle nevzpomínej!
(Snoubenci líbají stařence ruce.)

Rychtář. A včil vy, Kostelničko, vy to asi dokážete
odříkat jak velebníček.

(Snoubenci pokleknou před Kostelničkou; ona zvedne ruce.
Venku hluk. Kostelnička couvne poděšena. Zvenčí je
rozeznati z hluku dva hlasy.)

I. hlas. Chuďato! Tak uničila nějaká bestyja dítě!

II. hlas. Kerá jen bezbožnica to urobila?

Kostelnička. Dítě — co s dítětem tam křičejí?!

Rychtář. A cože — cože to?!

Výstup 7.

Pasák Jano. Ostatní.

Jano. Rychtáři — hledají vás.

Rychtář. Co? Co je?

Števa. Co se děje?

Jano. Vy to tu ještě nevíte? Sekáči z pivovaru našli
pod ledem přimrzlé dítě. Nesou ho na desce.
Je tak celé chuďato jako živé dítě — zabaleno
v peřince a povijáku, na hlavičce červenou pupinu
To je na hrůzu; lidé nad tím naříkají — po-
běžte! (Odbíhá; za ním rychtářka, rychtář, děvčata,
pastuchyňa, Laca, Jenůfa a Karolka. Jen Števa strnule
stojí a u postele Kostelnička se stařenkou.)

Výstup 8.

Kostelnička, stařenka, Števa.

Kostelnička. Jenůfa — neodbíhaj — držte mne — braňte mne — to jdou pro mne! (Klesne na pelest postele a drží se křečovitě lenochu, ustrašeně děj pozorujíc.)

Stařenka. Ale dcero moje — dcero moje — ty zase už z nemoci fantazíruješ! Dolekalas se.

(Števa odbíhá — u dveří do něho vrazí Karolka.)

Výstup 9.

Předešli. Karolka, (později) Jenůfa, Laca.

Karolka (chopí Števu za ruku). Števo, to je ti strašné... Svatba tak pokažena... Já být nevěstou, plakala bych.

Števa. Já zůstal celý strnulý. Jak by mi ten křik byl nohy podřal. A úzko je mi ještě včil.

Jenůfa (z venčí). Bože můj — Bože — to je můj chlapček!

Laca (táhne ji do vnitř). Jenůfa, Jenůfka — vzpamatuj se! Co tě to hrozného napadlo! Lidé to slyší.

Jenůfa (se mu vytrhuje). Pusť mne — to je Števuška — můj chlapček — můj!

(Vstoupí rýchtář, v ruce povian a červený čepčáček. Za ním ostatní. Dvěře ostanou do kořán. Nazírá sem lid.)

Výstup 10.

Rychtář. Ostatní.

Jenůfa. Ha — vidíte — jeho poviják — jeho čepčáček. Sama jsem mu ho ze svých pantlí popravila! Můj Števuška — můj chlapčok radostny! Ej lidé, kterak jste ho to dopravili — bez truhélky — bez věnečku! Co mu pokoja nedáte! Kde si ve sněhu a ledu s ním gúlali! Števo, mlynáři, běž za nima — honem běž — to je tvůj synek.

Laca. Jenůfka, pamatuj se, to nemůže být tvoje dítě!

Jenůfa. Ej, mamičko, kterak jste ho to pochovaly!

Rychtářka. Slyšíš, rychtáři! To oni s Kostelničkou o tom vědí!

Rychtář. To už jsme snad — bar bez pánů — na stopě. Já musím být zatím první úřad — a — (utírá si pot z čela) radši bych se neviděl. To se to tu za chvíli převrátilo!

I. tetka ze zástupu. Kriste Ježíši, tak utratila dítě!

II. tetka ze zástupu. Dovezla si to z Vídně! Kamením po ní!

Laca (hrozivě). Jenom se odvažte někdo se jí dotknout! Život vás to bude stát! Pěstí vás dobiju!

Rychtář. Jenom všecko po spravedlnosti — však páli už se pravdy dozvědí.

Laca. Jenůfa to neurobila — já vím! Ona měla s bratrem Števou dítě, ale to umřelo. Kostelnička

ho pochovala. Duší, hlavou vám za to stojím. Mne odveďte za ni, než se to dokáže.

Rychtář. Ona snad půjde dobrovolně. Však vidíš, že nezapírá.

Kostelnička (namáhavě se vzchopí). Ještě jsem tu já! Vy všickni ničeho nevíte! To je můj skutek — můj trest boží. Netrestejte Jenůfy, Bůh jen mě volá k soudu.

Hasy. Kostelnička!!

Kostelnička. Já jsem dítě Jenůfčino se Števou uničila — já samotná — Jenůfin život — její štěstí jsem tím chtěla zachrániti a pak sebe. Tiskla se na mne hrůzou ta hanba před lidmi, že jsem si pastorkyni do zkázy dochovala (klesne na kolena). Tys, Bože, to věděl, že to nebylo k snešení, že by se bývaly místo toho dítěte utratily životy dva . . . Jenůfa ani nebyla ve Vídni, já jsem ji v komoře schovávala a toho večera byla omámená, že jsem jí makovinou chtěla pomoci k lepšímu spánku; dítě jsem jí vzala, k řece zanesla, u břehu byl v ledu prosekaný otvor, tam jsem dítě vstrčila.

Štuchyňa. Ješíši Kriste — to že Kostelnička!

Kostelnička. Bylo to večer. Ono se nebránilo . . . ani nezapípló . . . Jen jako by mne na rukou pálilo — aji v hlavě mojím byl oheň . . . a bez sebe jsem musila být . . . A teprve když to bylo dokonáno — pocítila jsem, že jsem vražednice — od té chvíle nastaly muka . . . Jenůfě jsem potom udala, že dítě umřelo v jejím bezvědomí. Och — slitujte se nad ní — nehaňte jí — netrestejte

jí — ona je nevinná . . . Mne odvedte — mne
sudte — mne kamenujte — bídnou!

Jenůfa. Ej, mamičko — pod led — och! (Zuřivě.)
Nechte mne!

Laca. Jenůfka, och Bože můj, už ta kletba Kostel-
ničky došla. Já byl ta první příčina, já ti to
líco naschvál zohavil, aby tě Števa nechal a tak
to potom všechno došlo na neštěstí. Och — ty
mi přece ujdeš, Jenůfka — kletba mi tě uchytí —
než překročíš můj práh! A já tě nad svůj život
lúbil, já bych se byl stal tak hodným člověkem!
(Zaštká.)

Karolka (k Števovi, jenž se zdrcen podpírá o okno). To
ty máš svědomí, Števo? (Vrhajíc se matce kolem šíje.)
Och, mamičko moja, mně je z toho těžko k za-
mdlení. Vyvedte mne ven — a já za Števa ne-
půjdu, raději bych do vody skočila. Pojďme
dom — pojďme dom! (Dere se ven, za ní matka.)

Rychtářka. Karolko, moja Karolko! (Odejde.)

Pastuchyňa. To je na něho trest! Žádná děvčica za
něho nepůjde, co by jen poctivá cikánka byla!
(Števa zakrýváje si rukama tvář dere se ven.)

(Zdrcenou stařenku vyvádí Pastuchyňa ven.)

Výstup 11.

Jenůfa, Laca, Kostelnička, rychtář, ostatní (bez rych-
tářky, Karolky a Števa).

Jenůfa (se samostatně povznese — ke Kostelničce). Vstaňte,
pěstounko moja . . . Dosti smrtelného ponížení a

muk vás ještě čeká. Já vás neztracuju, ale vy jste mi život zachránila, aby mi byl až do smrti těžkým. (Pozdvihuje Kostelničku.)

Kostelnička. Kam mne pozdvihuješ?! Víš, že mne podou? (Hrůzyplně) Och! (Doběhne ke dveřím komory.) Ne!... Já nesmím! Oni by tebe soudili, Jenůfo!

Jenůfa. Nech soudí — pěstounko moja. Není už na světě bolesti, která by mne mohla po druhé k zoufání přivést — — není.

Laca. Jenůfka — ty hovoříš rozumně — neušel ti rozum s cesty?

Jenůfa. Neboj se, Laco... Pánbůh neposlechne slabého člověka — a ten člověk zase by jakživ neuvěřil, co může snést, co přetrvá! Já ničeho proti boží vůli neurobím — odejdu někam daleko — a povleču život dál. Dá ale Pánbůh, že hodnější než dosud. Já vám dokážu, že se ze své viny povznesu... A ta moje pěstounka — už to chápu — ani ona není proklínání hodná. Neztracujte jí... Dopřejte jí času k pokání! Aji na ni Spasitel pohlédne!

Kostelnička. Modli se za mne, Jenůfo — však jen k vůli tobě jdu... Mohla bych jen zaběhnout do komory — vždycky jsem si to tak myslela, kdyby ta chvíle došla... a tam udělat všemu konec. Ale já musím k soudu, vždyť tebe také budou volat! Mohli by tě podezřívát a — to je ta největší oběť, co jsem pro tě, pastorko moja, byla v stavu. Odpusť mi jenom ty — věil už vidím, že jsem sebe více milovala než tebe. Já dokázala pro tebe všechno si upírat, jen svoji

pýchu ne. Vlastní matka by byla dovedla hanbu i pokoření pro tě snášet. Dobře včil už nemůžeš povědít: Mamičko! Tys nemohla dědit moji povahu, moji krev — ale já z tebe včil беру sílu . . . a z té naděje, pro niž chci trpět — chci! Aji na mne Spasitel pohlédne! Pojďte, rychtáři — vedte mne! . . .

Jenůfa. Pánbůh vás potěš!

(Rychtář podepře Kostelničku v rameni a odchází. Za nimi se hrnou všichni, zůstane jen Laca s Jenůfou.)

Výstup 12.

Jenůfa, Laca.

Jenůfa. Odešli . . . Laco, jdi také . . . Však včil vidíš, že s mým bídným osudem svůj spojit nemůžeš. Buď s Bohem — a pamatuj si, žes byl nejlepší člověk, jehož jsem potkala na světě. Žes mi zúmyslně poranil líco, to jsem ti už dávno odpustila. To jsi hřešil jenom z lásky, jako já kdysi.

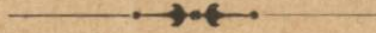
Laca. Ty odejdeš do světa za hodnějším životem — a mně nevezmeš s sebou, Jenůfka?

Jenůfa. Víš, že mne budou volat také k soudu, že každý se na mne s opovržením podívá?

Laca. Jenůfo, já i tu zkoušku pro tebe snesu. Co je nám do světa, když my dva si budeme na útěchu?

Jenůfa. Laco — duša moja — (překonána) pojď! Včil
teprve mne k tobě dovedla láska — ne taková —
co očima mne k Števovi poutala, ale ta větší,
pro celý život, co sám Pánbůh je s ní spokojen.
Co jen to všecko ještě přetrváme, stanu se tvojí
věrnou ženou a až půjdu včil mezi lidi a bar
k tomu soudu, tvoje ruka musí moji vést. Tu
budu vědět k posile: Já nejsem bídná — můj
muž stojí při mně!

Opona spadne.

Kroj možno použiťi slovenský, avšak tiež
obyčejný venkovský.

Obsazení úloh

při prvním provozování na Národním divadle
dne 9. listopadu 1890.

Kostelníčka Buryjovka, vdova, sta- renčina snacha	pí. Sklenářová-Malá.
Jenůfa, její pastorkyně	pí. Benoniová-Dumková.
Stařenka Buryjovka, výměnkářka a hospodyně ve mlýně	pí. Vinklerová.
Laca Kleměň, { nevlastní bratři a	p. Slukov.
Števa Buryja, { vnuci Buryjovky	p. Pštross.
Stárek ve mlýně	p. Sedláček.
Rychtář	p. Frankovský.
Rychtářka	sl. Volfova.
Karolka, jejich dcera	pí. Málková.
Pastuchyňa	sl. Slavinská.
Barena, služka ve mlýně	sl. Ruferova.
První tetka	pí. Čapková.
Druhá tetka	sl. Procházkova.
První selské děvče	sl. Maličká.
Druhé selské děvče	sl. Fistrova.
Třetí selské děvče	sl. Ludikarova.
Jano, pasák	p. Mušek.

